

ਖੁਲਾਸਾ ਖੁਤਬਾ ਜੁਮਆ 01.02.2019

ਵੱਲੋਂ : ਨਜ਼ਾਰਤ ਨਸ਼ਰੋ ਇਸ਼ਾਅਤ ਕਾਦੀਆਂ

ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮੱਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਰਤਬਾ ਰਖੱਣ ਵਾਲੇ ਬਦਰੀ ਸਹਾਬੀ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਬਿਨ ਅਤਬਹ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਦੀਆਂ ਇਮਾਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲੱਂ ਦਾ ਮਨਮੋਹਕ ਤੇ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਵਰਨਣ

ਸਯੱਦਨਾ ਹਜ਼ਰਤ ਅਮੀਰੁਲ ਮੋਮਿਨੀਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾਤੁਲ ਮਸੀਹ ਖ਼ਾਮਿਸ ਅਯੱਦਾਹੁਲੱਹ ਤਆਲਾ ਬਿ ਨਸਰਿਹਿਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੇ ਜੁਮਏ ਦੇ ਖੁਤਬੇ ਦਾ ਸਾਰ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਫ਼ਰਵਰੀ 2019 ਈ. ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਬੈਤੁਲ ਫ਼ਤੂਹ ਮੋਰਡਨ ਲੰਦਨ (ਬਰਤਾਨੀਆ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ

ਤਸੱਹੁਦ, ਤਉਜ਼ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਫ਼ਾਤਿਹਾ ਦੀ ਤਲਾਵਤ ਦੇ ਬਾਦ ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਅਯੱਦਾਹੁਲੱਹ ਤਆਲਾ ਬਿ ਨਸਰਿਹਿਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ :

ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਬਦਰੀ ਸਹਾਬੀ ਦਾ ਮੈਂ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਬਿਨ ਅਤਬਹ । ਆਪ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮੁੱਖ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮੱਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਦਾਰੇ ਅਰਕਮ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਅਰੰਭਕ ਇਮਾਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ । ਇਹਨਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮਿਰਜ਼ਾ ਬਸ਼ੀਰ ਅਹਮਦ ਸਾਹਬ ਨੇ ਲਿੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਬਿਨ ਅਤਬਹ ਬਨੀ ਉਮਯੱ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਇਹਨਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤਬਹ ਬਿਨ ਰਬੀਅਹ ਸੀ, ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਹਬਸ਼ੇ ਵੱਲ ਦੋਹਾਂ ਹਿਜਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹਜ਼ਰਤ ਸਹਲਾ ਬਿੰਤ ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਵੀ ਆਪ ਨਾਲ ਹਿਜਰਤ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਜੱਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਆਪਣੇ ਜੁਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਗਏ ਤਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮੱਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਹਬਸ਼ੇ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਜਾਣ । ਸੋ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮੱਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਸਬਬ ਰਜਬ ਪੰਜ ਨਬਵੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰੁਸ਼ ਤੇ ਚਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਹਬਸ਼ੇ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਕੀਤੀ । ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਬਿਨ ਅਤਬਹ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ । ਜੱਦ ਇਹ ਮੁਹਾਜਰ ਦਖੱਣ ਵੱਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ਏਬਾਹ ਪਹੁੰਚੇ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਰਬ ਦੀ ਇਕ ਬੰਦਰਗਾਹ ਸੀ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਇਕ ਵਪਾਰਕ ਜਹਾਜ਼ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜੋ ਹਬਸ਼ੇ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਸੋ, ਇਹ ਉਸ'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ । ਹਬਸ਼ੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਅਮਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰੱਬ ਰੱਬ ਕਰਕੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ

ਮਿਲਿਆ । ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਇਹਨਾ ਮੁਹਾਜਰਾਂ ਨੂੰ ਹਬਸ਼ੇ ਗਏ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਉਡੱਦੀ ਹੋਈ ਅਫ਼ਵਾਹ ਉਹਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਪੂਰਨ ਅਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਇਹ ਸਿਟਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਮੁਹਾਜਰ ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਏ ।

ਪਰ ਜੱਦ ਉਹ ਮੱਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੁਝ ਤਾਂ ਲੁਕ ਲੁਕਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕੁਰੈਸ਼ ਰਈਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਉਸਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਹੋਕੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਗਏ । ਬਹਿਰਹਾਲ ਰੱਬ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਮੁਹਾਜਰ ਹਬਸ਼ਾ ਵਾਪਸ ਵੀ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ ਕੁਰੈਸ਼ ਆਪਣੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ ਵੱਧ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸ ਲਈ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਸਬਬ ਹੋਰਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੇ ਵੀ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਿਜਰਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੋਕਾ ਪਾਕੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨਿਕਲਦੇ ਗਏ । ਇਹ ਹਿਜਰਤ ਦੀ ਲੜੀ ਅਜਿਹੀ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਕਿ ਅਖੀਰ ਇਹਨਾ ਹਬਸ਼ੇ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਹਾਜਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੌ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਕ ਰਹਿ ਗਏ । ਇਸ ਹਿਜਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹਿਜਰਤੇ ਹਬਸ਼ਾ ਸਾਨੀਆ (ਦੂਜੀ ਹਿਜਰਤ) ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਜੱਦ ਮਦੀਨੇ ਹਿਜਰਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਬੂ ਹੁਜੈਫਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਸਾਲਮ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਅਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਨ ਦੋਵੇਂ ਮਦੀਨੇ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਗਏ । ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਦੋਵੇਂ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਾਦ ਬਿਨ ਬਸ਼ਰ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ । ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜੈਫਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਾਦ ਬਿਨ ਬਸ਼ਰ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਈਬੰਦੀ ਕਰਾਈ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂਹੁਜੈਫਾ 'ਸਰਯਾ' (ਅਜਿਹਾ ਦਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਨ ਹੋਣ) ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਹਜ਼ਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਮਾਲ ਸਨ। ਇਹ ਸਰਯਾ ਜੋ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਹਜ਼ਸ਼ ਦਾ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਮੱਕੇ ਦੇ ਇਕ ਰਈਸ ਕਰਜ਼ ਬਿਨ ਜਾਬਰ ਫ਼ਹਰੀ ਨੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਚਰਾਗਾਹ ਉੱਪਰ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਪਰ ਸੀ ਅਚਨਚੇਤ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੇ ਉਠ ਆਦਿ ਲੁਟਕੇ ਲੈ ਗਏ । ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੂੰ ਜੱਦ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਝੱਟ ਜੈਦ ਬਿਨ ਹਾਰਸਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਅਖੀਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮੁਹਾਜਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਟੋਲੀ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਫ਼ਵਾਨ ਤੱਕ ਜੋ ਬਦਰ ਨੇ ਕੋਲ ਇਕ ਥਾਂ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਹ ਬੱਚਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ । ਇਸ ਜੰਗ ਨੂੰ ਜੰਗੇ ਬਦਰ ਉਲਾ (ਪਹਿਲੀ ਬਦਰ ਦੀ ਜੰਗ) ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਰਜ਼ ਬਿਨ ਜਾਬਰ ਦਾ ਇਹ ਹਮਲਾ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਬੱਦੁਗਿਰੀ ਦੀ ਲੁੱਟਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਉਹ ਕੁਰੈਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸੀ ਸਗੋਂ ਐਨ ਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨੀਯਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਨੂੰ ਹਾਣ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਦੇਖਕੇ ਉਹਨਾ ਦੇ ਉਠਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਕੇ ਦੇ ਕੁਰੈਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਦੀਨੇ ਉੱਪਰ ਛਾਪੇ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਬਾਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਕਰਜ਼ ਬਿਨ ਜਾਬਰ ਦੇ ਅਚਨਚੇਤ ਹਮਲੇ ਨੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਭੈਭੀਤ ਕਰ

ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਰਈਸਾਂ ਦੀ ਇਹ ਧਮਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਦੀਨੇ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾਵਰ ਹੋਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਖਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਸੋ, ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਆਪ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਅੱਠ ਮੁਹਾਜਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਚੰਗੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਸਬਬ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਜੋ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਗੁਪਤ ਇਰਾਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਖ਼ਬਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੌਖ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਉੱਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਫੁਫੇਰੇ ਭਰਾ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਹਜ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਅਮੀਰ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਬਿਨ ਅਤਬਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ।

ਮਦੀਨੇ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਦ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਉੱਪਰ ਅਧਾਰਤ ਇਹ ਜੱਥਾ ਮੱਕੇ ਅਤੇ ਤਾਇਫ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਂਦੀ ਵਾਦੀ ਨਖਲਾ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਈ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸਮਦ ਬਿਨ ਅਬੀ ਵਕਾਸ ਅਤੇ ਅਤਬਾ ਬਿਨ ਗ਼ਜ਼ਵਾਨ ਦਾ ਉਠ ਗਵਾਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਢੂੰਡਣ ਦੇ ਬਾਦ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਕੇਵਲ ਛੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਉੱਪਰ ਅਧਾਰਤ ਰਹਿ ਗਈ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਜਮਾਤ ਨਖਲੇ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਈ । ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਬਬ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਮੁਢਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਹਗੀਰ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਇਹੋ ਸਮਝਣ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਵੀ ਉਮਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਜੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਉੱਥੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਜੱਥਾ ਵੀ ਆਗਿਆ ਜੋ ਤਾਇਫ਼ ਤੋਂ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਧੜੇ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਗਏ । ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਠਾਨ ਲਈ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਜੱਥੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਇਹ ਖ਼ਤਰਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਜੱਥੇ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖ਼ਬਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਭੇਤ ਵੀ ਗੁਪਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਇਕ ਔਖ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਰਮਤ (ਪਵਿੱਤਰ) ਵਾਲੇ ਮਦੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਰਬ ਦੇ ਕਦੀਮ ਦਸਤੂਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਖਲੇ ਦੀ ਵਾਦੀ ਵੀ ਐਨ ਹਰਮ ਦੇ ਖ਼ੇਤਰ ਦੀ ਹੱਦ ਉੱਪਰ ਸੀ । ਇਹਨਾਂ ਛੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੱਥੇ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਸੋ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝਾਰ ਦਾ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉਮਰੋ ਬਿਨ ਅਲਹਜ਼ਰੀ ਸੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਕੈਦ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਚੌਥਾ ਵਿਅਕਤੀ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਨ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵਿਉਂਤ ਜੋ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਜਾਏ ਜਾਂ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਉਹ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿ ਗਈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਉੱਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ

ਕੁਰੈਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਬਚਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਲੜਾਈ ਦੀ ਖਬਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏਗੀ । ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਹਜ਼ਰਤ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਇਸ ਮਾਲੇ ਗਨੀਮਤ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਮਦੀਨੇ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਏ ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੂੰ ਜੱਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਹਾਬਾ ਨੇ ਜੱਥੇ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਖ਼ਤ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੇ ਹਰਾਮ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਮਾਲੇ ਗਨੀਮਤ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਗਾ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਬਦੁਲੱਹ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬਹੁਤ ਪਛੁਤਾਏ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਸ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸੂਲ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਕਰਕੇ ਹਲਾਕ ਹੋ ਗਏ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਰੋਲ੍ਹਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੇ ਹਰਾਮ (ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ) ਦੀ ਹੁਰਮਤ (ਪਵਿੱਤਰਤਾ) ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਖੀਰ ਕੁਰਆਨ ਕਰੀਮ ਦੀ ਵਹੀ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਸਬਬ ਬਣੀ ।

ਸੋ, ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਰਈਸ ਆਪਣੇ ਖ਼ੂਨੀ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਨੂੰ ਹੁਰਮਤ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ । ਸੋ, ਇਸ ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਜੋ ਰੱਬ ਨੇ ਕੁਰਆਨ ਕਰੀਮ ਵਿੱਚ ਨਾਜ਼ਲ ਕੀਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣੀ ਹੀ ਸੀ, ਕੁਰੈਸ਼ ਵੀ ਕੁਝ ਠੰਡੇ ਪੈ ਗਏ । ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੇ ਜੋ ਦੋ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਫਿੱਦੀਯਾ ਲੈਕੇ ਦੋਹਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਪਰ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਖ਼ਲਾਕ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦਾ ਐਨ੍ਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋਕੇ ਵੀ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਬਦੇਰੇ ਮਊਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹਕਮ ਬਿਨ ਕੈਸਾਨ ਸੀ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ : ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ । ਸੋ, ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਚਾਚਾ, ਭਰਾ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਸਾਰੇ ਕਤਲ ਹੋਏ । ਹਜ਼ਰਤ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਉੱਪਰ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਰੱਬ ਦੀ ਇਸ ਮਦਦ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਰਸੂਲੁਲੱਹੁ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਫ਼ਤਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਇਕ ਰਿਵਾਇਤ ਇਹ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਬਨੇ ਅਬੱਸ ਰਿਵਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਦਰ ਦੀ ਜੰਗ ਦੇ ਦਿਨ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਬੱਸ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਨ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਕਤਲ ਨ ਕਰਨਾ । ਇਸ ਤੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਨੇ ਜੱਦ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚੀ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ, ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਕਾ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਈਏ ਪਰ ਅਬੱਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਈਏ, ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ । ਰੱਬ ਦੀ ਸਹੁੰ ਮੈਂ

ਜ਼ਰੂਰ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਵਾਂਗਾ ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ । ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਤੱਕ ਜੱਦ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ 'ਯਾ ਅਬਾ ਹਫ਼ਸ' । ਹੇ ਅਬੂ ਹਫ਼ਸ ਰਸੂਲੇ ਖ਼ਦਾ ਦੇ ਚਾਚਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਪਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ । ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਹੇ, ਰਸੂਲੁਲੱਹ ! ਮੈਂਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਕਿ ਮੈਂ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾ ਦੀ ਗਰਦਨ ਉਡਾ ਦਿਆਂ । ਰੱਬ ਦੀ ਸਹੁੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਖੰਡ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਆਪਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਮਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਕਹੀ ਸੀ ਅਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਸਿਵਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਮੌਤ ਇਸ ਡਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂਨੂੰ ਕੱਢ ਦੇਵੇ । ਰਿਵਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋ, ਆਪਨੂੰ ਜੰਗੇ ਯਮਾਮਾ ਦੇ ਦਿਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨਸੀਬ ਹੋਈ ।

ਹਜ਼ਰਤ ਆਇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲੁਲੱਹੁ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਮੁਸ਼ਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ । ਸੋ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ 'ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਨਾ ਪਸੰਦੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਆਪ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਹੇ, ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ! ਰੱਬ ਦੀ ਸਹੁੰ ਅਜਿਹਾ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਉ ਬੁਰਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ, ਅਲੱਹ ਦੇ ਰਸੂਲ, ਰੱਬ ਦੀ ਸਹੁੰ ਮੈਂਨੂੰ ਅਲੱਹ ਤੇ ਉਸਦੇ ਰਸੂਲ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਸੱਚੇ ਤੇ ਚੰਗੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਦਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਲੱਹ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵੱਲ ਸੁਮਾਰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਜੱਦ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਹੁਣ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਹ ਅੰਜਾਮ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇਸਦਾ ਅੰਜਾਮ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਮੈਂਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ 'ਤੇ ਰਸੂਲੁਲੱਹੁ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭਲਾਈ ਦੀ ਦੁਆ ਕੀਤੀ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਜ਼ੈਫ਼ਾ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੱਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨਾਲ ਸ਼ਮਾਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਬਕਰ ਸਿੱਦੀਕ ਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਦੇ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਜੰਗੇ ਯਮਾਮਾ ਵਿੱਚ 53-54 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਨਵਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ : ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਡੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਇਕ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸਊਦ ਅਹਮਦ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਬ ਦਿਹਲਵੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ, ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਦੀ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ । ਆਪ 21 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਏ । (انا لله وانا اليه راجعون) ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਹਸਨ ਇਹਸਾਨ ਦਿਹਲਵੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਊਦ ਅਲੈਹਿ ਸਲਾਮ ਦੇ ਸਹਾਬਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪ ਦੇ ਦਾਦਾ ਹਜ਼ਰਤ ਮਹਮੂਦ ਹਸਨ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਬ ਮੁਦਰਸ ਪਟਿਆਲਾ ਵੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਊਦ ਅਲੈਹਿ ਸਲਾਮ ਦੇ ਸਹਾਬੀ ਸਨ । ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਊਦ ਅਲੈਹਿ ਸਲਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ 313 ਸਹਾਬਾ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 301 ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਪਦਾ ਨਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸਊਦ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਹਸਨ ਇਹਸਾਨ ਦਿਹਲਵੀ ਨੂੰ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਤਬਾ ਇਲਹਾਮੀਆ ਦੇ ਮੌਕੇ ਕਾਦੀਆਂ ਜਾਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸਊਦ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਬ ਨੇ ਅਪ੍ਰੈਲ

1945 ਈ ਵਿੱਚ ਵਕਫ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਆਪ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਏ. ਆਨਰ ਸਨ । ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕਫ਼ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਸਲਿਹ ਮੌਊਦ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਨੇ 1955 ਈ. ਵਿੱਚ ਇਕ ਖੁਤਬੇ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਮੁਹੱਮਦ ਹਸਨ ਇਹਸਾਨ ਸਾਹਬ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਮੂਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ । ਉਹ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਮੁਦਰਸ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫ਼ਾਕੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਜੂਏਟ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੱਤ ਲੜਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਨੂੰ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਸੁਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਹ ਚਾਰੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾਤੁਲ ਮਸੀਹ ਸਾਨੀ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਨੇ ਆਪਨੂੰ 1950 ਈ. ਵਿੱਚ ਘਾਨਾ ਪਛੱਮੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਭਿਜਵਾਇਆ । 1950 ਈ. ਵਿੱਚ ਪਛੱਮੀ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹਾਲੈਂਡ ਲਈ ਅੱਠ ਅਹਮਦੀ ਮੁਬਲੱਗਾਂ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਬਾਰੇ ਤਹਿਰੀਕੇ ਅਹਮਦੀਆਤ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੇ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸਊਦ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਬ ਦਿਹਲਵੀ ਦੇ ਸ਼ਗਿਰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਕਰੱਮ ਅਬਦੁਲ ਵਹਾਬ ਆਦਮ ਸਾਹਬ ਘਾਨਾ ਅਤੇ ਬੀ ਕੇ ਆਡੂ ਸਾਹਬ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ । 1968 ਈ. ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਦ ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾਤੁਲ ਮਸੀਹ ਸਾਲਸ ਨੇ ਮੁਕਰੱਮ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸਊਦ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਬ ਦਿਹਲਵੀ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਉਲ ਇਸਲਾਮ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਤਦਰੀਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸੌਂਪੀ । ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾਤੁਲ ਮਸੀਹ ਰਾਬੇ ਰਹਿਮਾਹੁਲੱਹ ਤਆਲਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਮਿਆ ਅਹਮਦੀਆ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਬਤੌਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਟੀਚਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ । ਆਪ ਦੀ ਬੇਟੀ ਰਾਸ਼ਦਾ ਸਾਹਿਬਾ ਲਿਖੱਦੀ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਤਿਅੰਤ ਹਲੀਮ, ਮਿਹਰਬਾਨ, ਵਿਨਮ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ । ਬਹੁਤ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਤਹਜੁੱਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ । ਅਤਿਅੰਤ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨਫੀਸ ਅਹਮਦ ਅਤੀਕ ਜੋ ਮੁਰੱਬੀ ਸਿਸਿਲਾ ਹਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਨਮ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਮੁਤੱਕੀ (ਸੰਜਮੀ) ਸਨ, ਰੱਬ ਉੱਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸਾਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ । ਆਪ ਦੀ ਵਫ਼ਾ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਵਕਫ਼ੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਉਧਾਰਣ ਸਵਰੂਪ ਹੈ।

ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਸਨ । ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਨਾਲ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਿਆਰ ਸੀ । ਅਲੱਹ ਤਆਲਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੋੜੀ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਜਾਤ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਏ । ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਬਾਦ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਜਨਾਜ਼ਾਹ ਗ਼ੈਬ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ ।

Khulasa Khutba Jumma 01.02.2019

Delivered By : Hadhrat Khalifatul Masih Vth (atba)

Summarized by : Majlis Ansarullah Bharat

Tarnslated by : Shamshad Ahmad Eden, from Punjabi Desk

From : Nazarat Nashr-o-Isha'at Qadian-143516, Distt. Gurdaspur, Punjab (INDIA)

Toll Free Shoba Noorul Islam-1800-3010-2131